

4.3. Een concreet stappenplan om met studenten te reflecteren over concrete casussen die ze tegenkomen in de praktijk.

“**Werken met het stappenplan voor ethische dilemma’s was interessant.** Ik had vooraf aan de studenten aangegeven dat het niet zozeer gaat om de juiste antwoorden, maar eerder over de goede discussies. **Dat werkte motiverend en leverde boeiende discussies op.**”

Liesbeth, lerarenopleider

INHOUDSTAFEL

1. Samenvatting
2. Werkvorm
3. Voetnoot en bron

P1
P1
P3

Reflecteer meer via

www.starttokinderrechten.be

voor LERARENOPLEIDERS
en hun **STUDENTEN**

4. REFLECTIE

1. SAMENVATTING

Hieronder geven we een stappenplan voor reflectie over ethische dilemma’s. **Dit kan helpen om complexe situaties te ontrafelen en een doordachte beslissing te nemen.** De oefening gebeurt best in een intervisiegroep waarbij een deelnemer een reële casus of situatie inbrengt. De inbrenger heeft in deze situatie waarschijnlijk al een beslissing genomen of een bepaalde handeling gesteld om met de situatie om te gaan. Laat de inbrenger de informatie in eerste instantie beperken tot het probleem zelf en de context waarin het zich voordoet, zonder te vertellen hoe hij/zij in deze situatie heeft gehandeld.

Eens de deelnemers het stappenplan en het beantwoorden van de vragen onder de knie hebben, kunnen ze dit ook zelfstandig toepassen.

Het stappenplan is gebaseerd op het kader van Warnick en Silverman (2011)¹.

2. WERKVORM

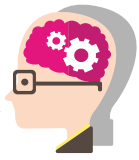
A. Concrete situatie

Kies een concrete situatie waar je je vragen bij stelt. De keuze haal je uit iets wat je raakt, een opleidingsonderdeel, een bijwoondag, een persoonlijke ervaring, een groepswork, een gebeurtenis op de stageschool ...

De bedoeling is hier dat je je eigen handelen en dat van anderen in een bepaalde context onderzoekt.

Je wil leren uit deze ervaring. Hoe zou je het aanpakken? Welke leerkracht wil jij zijn?

Overloop de onderstaande stappen steeds vanuit deze ervaring.

4.3. Een concreet stappenplan om met studenten te reflecteren over concrete casussen die ze tegenkomen in de praktijk.

B. Stappenplan

Stap 1: Verzamel informatie over de casus

Beschrijf de casus zo concreet mogelijk.

- 1 Wat zijn de feiten (wat weet je)? Wat zijn de vermoedens (wat denk je, wat zou een reden kunnen zijn)? Welke info ontbreekt (welke vragen heb je, welke info zou je kunnen vinden)? Zijn er wettelijke richtlijnen die van belang zijn (over wat mag/moet/niet mag)?

Stap 2: Wie zijn de betrokkenen en wat zijn hun belangen en rechten?

De betrokkenen zijn personen of partijen wiens belangen worden geraakt. Het is belangrijk om deze belangen ook duidelijk te verwoorden. We spreken over belangen wanneer een bepaalde handleiding, maatregel of praktijk (of net de afwezigheid van deze handeling, maatregel of praktijk) bijdraagt aan het welzijn van de betrokkene en door deze ook als zodanig wordt herkend.

- 2 **Breng dus de belangen van alle betrokkenen in kaart.** De betrokkenen hebben ook mensenrechten/kinderrechten die mogelijks belangrijk zijn in deze situatie.

Bespreek ook steeds op welke manier je zelf bij deze casus bent betrokken. Verplaats je in het perspectief van elke betrokkene (wat zou hij/zij willen, voelen, denken, doen) en houd rekening met de contextfactoren die op die betrokkene van invloed zijn.

Wie zijn de betrokkenen? Som deze op. Wat zijn hun belangen en rechten? Geef van elke betrokkene aan welk belang of recht hij/zij heeft.

Stap 3: Identificeer het ethisch probleem

- 3 Welke waarden zijn aan de orde? Welke normen zijn aan de orde?

Benoem nu concreet het ethisch probleem, het dilemma. Welke **waarden en normen** zijn hier in conflict? Wat ligt er precies in de weegschaal? Welke **perspectieven** kunnen we innemen (ethisch, technisch, psychologisch, juridisch ...)?

Stap 4: Zoek verschillende opties

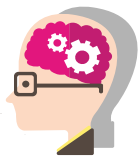
- 4 Ga na welke alternatieven je ziet om de situatie op te lossen. Zoek **minstens 3 oplossingen**. Denk niet alleen aan wat je zou kunnen doen, maar ook aan hoe je het zou doen:

1. niets doen;
2. de oplossing uitvoeren die in je misschien al in stap 1 'analyse' hebt bedacht;
3. een andere oplossing zoeken.

Stap 5: Analyseer je opties

Analyseer elke optie aan de hand van 4 vragen:

- 5
1. Is de **handeling** (wat je doet) op zich goed? Mag dit? Is dit deontologisch correct, toegestaan en/of verplicht?
 2. Welke **gevolgen** heeft de handeling? Wat zijn de voor- en nadelen?
 3. Veralgemeen het ethisch probleem: wat als **iedereen** dit zou doen om een bepaalde reden?
 4. Test de wederkerigheid: **draai de rollen om**. Als jij dit bij een ander mag doen, mag een ander dat ook bij jou doen?

4.3. Een concreet stappenplan om met studenten te reflecteren over concrete casussen die ze tegenkomen in de praktijk.

6

Stap 6: Denk na over je rol als leraar

Als leraar draag je meerdere verantwoordelijkheden en neem je meerdere rollen aan. Je bent verantwoordelijk voor het welzijn van je leerlingen, maar ook voor het lesgeven. Je bent zowel collega als partner van ouders en externen. Denk aan de 'functionele gehelen' van het beroepsprofiel. Welke rollen komen hier in beeld? **Welke rollen zijn hier van belang en misschien zelfs in conflict?** Wat weegt door? Wat is in deze situatie voor jou het belangrijkste?

7

Stap 7: Zoek meer informatie op als de tijd het toelaat

Wat zou je graag verder **onderzoeken**. Welke informatie wil je opzoeken? Met wie wil je hierover praten?

8

Stap 8: Neem een beslissing

Beslis hoe je zal handelen en **leg uit waarom je deze optie beter vindt dan de andere**. Weeg voor- en nadelen af.

9

Stap 9: Ga na hoe je de oplossing zal opvolgen en evalueren

Welke **concrete stappen** moeten worden gezet? Hoe kan je een beschadigde relatie verbeteren? Kan je iets **proactiefs** doen om te vermijden dat deze dilemma's in de toekomst nog voorvallen? Zo ja, wat?

C. Ethische dilemma's

Hieronder vind je enkele **voorbeelden** van dilemma's die studenten in de lerarenopleiding aanhaalden en meenamen in het stappenplan. Je kiest best een eigen voorbeeld om het stappenplan te kunnen doorlopen.

- Een kleuter vertelt je terloops dat zijn/haar papa zijn/haar zusje heeft geslagen.
- Een van je leerlingen is sinds lange tijd geplaatst in een instelling voor bijzondere jeugdzorg, omwille van de drugsverslaving van haar/zijn mama. Zij/hij heeft regelmatig contact met zijn/haar mama en is heel blij dat ze naar de ouderdag in de klas komt. Op een ochtend wordt jou verteld dat de mama toch niet zal komen omdat ze is opgepakt. De leerling komt je enkele minuten later heel opgewekt vragen hoeveel dagen het nog duurt voor de mama's op bezoek komen in de klas.
- Een medestudent doet racistische uitspraken over een leerling.
- Een van je leerlingen gaat door een moeilijke periode en is heel aanklampend. Je wil graag voor de leerling zorgen, ernaar luisteren en haar/hem steunen, maar weet dat er ook nog andere kinderen zijn die gelijkaardige zorgen hebben en aan wie je ook tijd zou willen geven. Helaas heeft een dag maar zoveel uren.
- Een leerkracht lacht een kind uit dat in haar/zijn broek heeft geplast en spoort andere kinderen aan om het kind in kwestie mee uit te lachen.
- In de leraarskamer wordt geroddeld over leerlingen en hun familie.

We bedanken de studenten van de lerarenopleiding van de AP Hogeschool Antwerpen om hun voorbeelden met ons te delen.

3. VOETNOOT EN BRON

Voetnoot 1. Warnick B.R., Silverman, S.K. (2011). **A Framework for Professional Ethics Courses in Teacher Education**. Journal of Teacher Education, 62(3), 273-285.

Bron:

Geeraerts, A.; Robert, N.; Willems, N. (2018). **Cursus Leraar in Ontwikkeling 5-6**. AP Hogeschool Antwerpen